

DIAGOONWONINGEN

Datasheet WijkWijzer

WijkWijzer

Datasheet Participatief Onderzoek naar erfgoedattributen bij de Diagoonwoningen, Delft

Deze publicatie is onderdeel van het onderzoeksproject 'Cowaardenen door Digitaal Participeren', uitgevoerd door afdeling Heritage & Architecture van Faculteit Bouwkunde, TU Delft met subsidie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, in kader van het Faro uitvoeringsprogramma. Betrokken onderzoekers zijn: Rienje Veenhof en Lidwine Spoormans.

Tekst: Rienje Veenhof

Redactie: Lidwine Spoormans

Lay-out en webdesign: Laura Spoelstra

Afbeelding op de omslag: Auteur.

©TU Delft, 2025

Inhoud

1. Introductie	4
2. Onderzoeksmethode	6
3. Respondenten.....	9
4. Diagoonwoningen - De buurt	11
5. Het groen en de straat – de openbare ruimte.....	14
6. Rondom de woning – Publiek en privé.....	17
7. De woning – Gebruikersperspectief.....	20
8. Materialen – Materiaalgebruik en details	22
9. Synthese: Buurticonen van de Diagoonwoningen.....	24
Literatuur.....	27

1. Introductie

De Diagoonwoningen in Delft werden begin jaren '70 (1970-1971) ontworpen door architect Herman Hertzberger in opdracht van Stichting Experimentele Woningbouw. De woningen zijn een voorbeeld van de structuralistische architectuur van de Nederlandse Forum-beweging. Deze datasheet geeft een beknopt overzicht van de resultaten van een participatief onderzoek m.b.v. de WijkWijzer bij de Diagoonwoningen en hun omgeving. De WijkWijzer is een wandel-enquête en is opgesteld en verspreid door studenten van de TU Delft. Het doel van de enquête is om de erfgoedattributen van de Diagoonwoningen te documenteren en evalueren, gezien door de ogen van diverse gebruikers, zoals bewoners, bezoekers en erfgoed- en woningprofessionals. Terwijl erfgoedonderzoek traditioneel vaak gericht is op monumentale gebouwen en historische kenmerken, richt dit onderzoek zich juist op alledaags en jong erfgoed en de veelheid aan kwaliteiten die daarbij horen. Inzicht in hoe bewoners en andere belanghebbenden de kenmerkende aspecten van hun wijk beschouwen, is essentieel voor het herkennen, begrijpen en vastleggen van de erfgoedwaarde en om deze attributen te beschermen in de toekomst.

Figuur 1.1: Diagonale zichtlijnen geven de Diagoonwoningen hun naam. Bron: Jan Bartelsman.

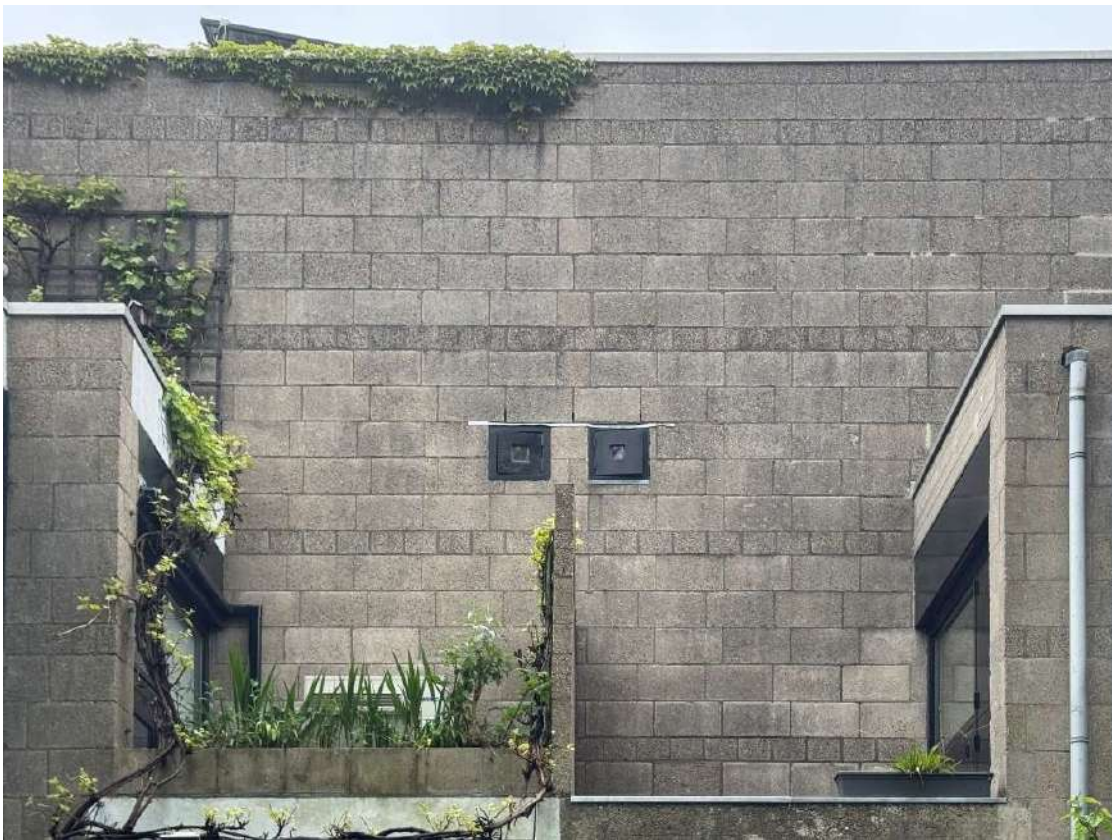
De Diagoonwoningen, Delft

De Diagoonwoningen zijn in eerste instantie ontworpen voor de gemeente Vaassen, maar dit plan werd niet uitgevoerd. Uiteindelijk is dit plan deels (8 woningen) gerealiseerd in Delft, zonder de bijbehorende stedenbouw (Barzilay, Ferwerda & Blom, 2018). De publieke ruimte rondom de Diagoonwoningen is ontworpen met veel groen en paden tussen de huizen waar men kan fietsen en wandelen. De omliggende bomen bieden privacy voor de bewoners. Het straatontwerp past in

het idee van het ‘woonerf’ van de jaren ‘70: straten zonder duidelijke scheiding tussen stoep en straat, waar alle gebruikers dezelfde ruimte delen. Daarnaast diende het een veilige ruimte te bieden voor kinderen om te spelen en voor burens om elkaar te ontmoeten.

In het oorspronkelijke ontwerp van de Diagoonwoningen waren de buitenruimtes niet volledig gedefinieerd. In plaats daarvan werden ruimtes opengelaten voor interpretatie. Dit zorgde voor een geleidelijke overgang tussen het huis en het gedeelde woonerf. Deze “tussenruimte” fungeert als een drempelzone—niet volledig openbaar, maar ook niet volledig privé.

Het idee achter het ontwerp van de Diagoonwoningen is de bewuste creatie van “onvoltooide” woningen die door de bewoners moeten worden afgemaakt naar hun eigen behoeften. Architect Herman Hertzberger was van mening dat effectieve leefruimte flexibel, organisch, polyvalent en open voor interpretatie door de gebruikers moet zijn, omdat de manier waar men leeft voortdurend verandert. Daarom moet er aanpasbare ruimte worden gecreëerd. Intern zijn de installatie- en trappenhuiskernen vast, maar de functies van de afzonderlijke verdiepingen, die in split-levels verspringen, blijven open. Het huis als geheel kan worden aangepast aan een groeiend gezin, of kan worden opgedeeld in vier kleinere, onafhankelijke units met een gemeenschappelijk centrum voor sociaal samenleven. De Diagoonwoningen, net als veel andere gebouwen ontworpen door Hertzberger, zijn opgebouwd uit herkenbare B2-betonblokken. Deze blokken geven een karakteristieke uitstraling, waarin de bouwconstructie zichtbaar blijft.

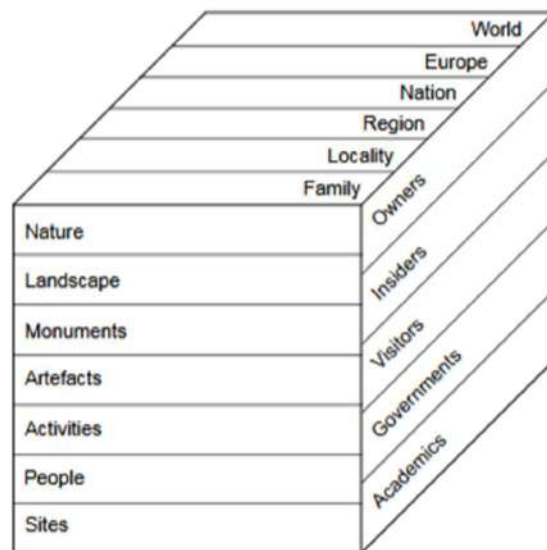

Figuur 1.2: Lege terraskamer, die desgewenst verbouwd kan worden tot extra kamer. Bron: Auteur.

2. Onderzoeksmethode

Ontwerp en verspreiding

De WijkWijzer is ontworpen als een interactieve wandel-enquête, die deelnemers online invullen op een smartphone of PC. De deelnemers worden uitgenodigd om hun mening te delen over kenmerken die ze tegenkomen tijdens een wandeling door hun buurt. De WijkWijzer bestaat uit een vaste set vragen die in alle casestudies van het project van de TU Delft hetzelfde blijft, aangevuld met een beperkt aantal variabele vragen die kunnen worden afgestemd op de informatiebehoeften van de betrokken partners. Screenshots van de enquête zijn te zien in Figuur 2.2. De WijkWijzer is te bekijken via wijkwijzer.tudelft.nl/app/diagoonwoningen.

*Figuur 2.1: De heritage cube van Howard.
Bron: Spoormans, 2023.*

Bij het ontwerp van de WijkWijzer is gebruik gemaakt van het concept van de 'heritage cube' van Howard (2003). In deze conceptuele benadering van de waardering van erfgoed wordt onderscheid gemaakt tussen drie dimensies van erfgoed: stakeholders, attributen en schaalniveaus. De stakeholders omvatten de verschillende groepen mensen die in enige mate met de buurt te maken hebben. Dit kunnen bewoners zijn, maar ook bezoekers of erfgoed- en woonprofessionals. Om dit in kaart te brengen, worden respondenten gevraagd naar hun belangrijkste rol(len) met betrekking tot de case study. Dit onderscheid is belangrijk, omdat de blik van verschillende stakeholders op erfgoed wordt gemedieerd door hun rol, bijvoorbeeld door gebruikerservaring of door professionele kennis (Fairclough, 2009).

De attributen zijn de dingen die mensen opmerken en waarderen (of juist niet waarderen). Dit kunnen tastbare objecten zijn, zoals een dak of balkon, maar ook ontastbaar, zoals een herinnering. Samen met de reden waarom ze deze attributen waarderen (de waarde) bepaalt dit de erfgoedwaardering (Veldpaus, 2015). Attributen kunnen bestaan uit meerdere sub-attributen die naar hetzelfde concept verwijzen (het attribuut 'sfeer' kan bijv. bestaan uit sub-attributen 'gezellig', 'vredig' en 'beschut'). De attributen worden vervolgens weer ingedeeld in 10 attribuutcategorieën. Deze attribuutcategorieën komen voort uit eerder onderzoek naar erfgoedattributen van alledaagse woonomgevingen in Nederland (Spoormans, 2023) en worden beschreven in Figuur 2.2.

Het schaalniveau refereert naar de ruimtelijke schaal waarop een attribuut van belang is. Om dit in kaart te brengen zijn de vragen gegroepeerd in hoofdstukken op basis van schaalniveau, beginnend bij het schaalniveau van de hele buurt, steeds verder inzoomend tot het niveau van de materialen.

Figuur 2.2: Beschrijving van de 10 attribuutcategorieën. Figuur door auteur.

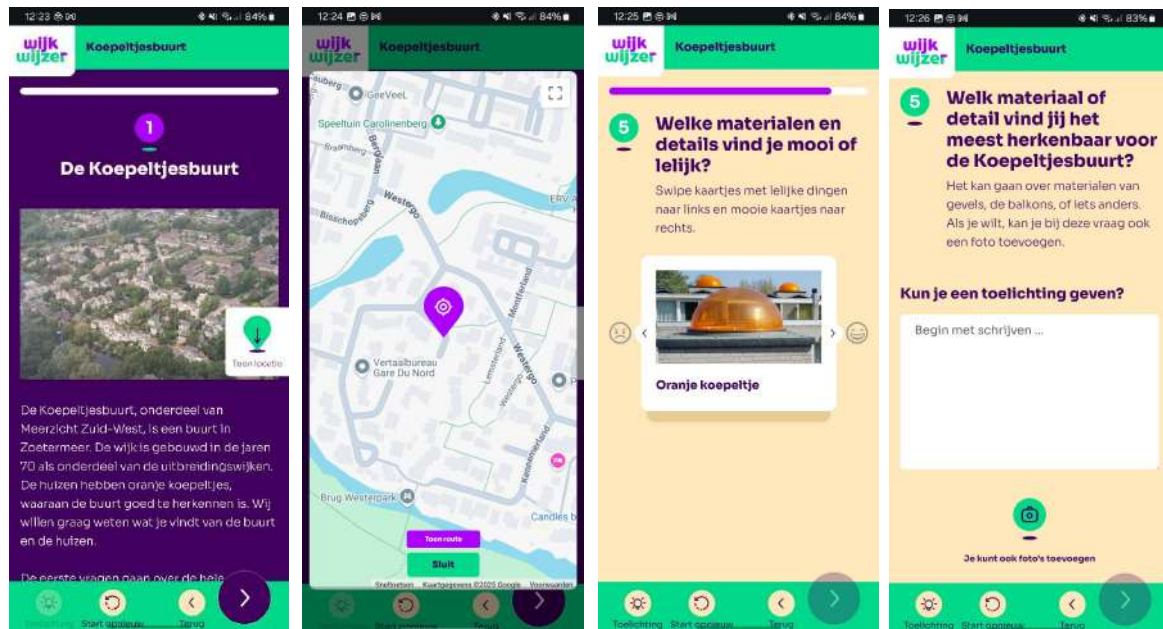
De WijkWijzer is een digitale survey, die onafhankelijk door respondenten (zonder bijzijn van de onderzoeker) wordt ingevuld. Er is voor deze vorm gekozen vanwege het gemak waarmee deze kan worden uitgebreid naar een groter aantal respondenten en andere contexten. Daarnaast biedt een digitale survey de mogelijkheid om een breed scala aan deelnemers te bereiken die vervolgens de vragenlijst op hun eigen tempo en op een voor hen geschikte tijd kunnen invullen (Rea & Parker, 2014).

Gebaseerd op ervaringen met eerdere survey technieken (Spoormans, 2024), zijn er enkele aanpassingen toegepast op de WijkWijzer, gebaseerd op het handboek van Rea & Parker (2014). Zo worden gesloten vragen, die men makkelijk en snel kan invullen, afgewisseld met open vragen, die meer tijd kosten om in te vullen. Deze gesloten vragen kunnen een 'swipe' vraag zijn (zie Figuur 2.3), waarbij de respondent kaartjes met foto's naar links (negatief) of rechts (positief) veegt. Daarnaast kan een gesloten vraag ook een optie-vraag zijn (zie Figuur 2.3), waarbij de respondent termen uit een lijst kan kiezen die het beste de kwaliteiten van de buurt of woning beschrijven. Deze kunnen in een lijst met positieve of negatieve kenmerken worden gezet. Hierbij kan de respondent ook eigen termen toevoegen, als hij of zij het gevoel heeft dat deze ontbreken in de lijst. Bij de open vragen is er ook de optie om foto's te verzenden, als de respondent dat fijner vindt dan teksten te typen.

Om meer structuur aan te brengen in de survey, zijn de vragen ingedeeld in hoofdstukken met een bepaald onderwerp, die ook corresponderen met de bovengenoemde schaalniveaus. Per hoofdstuk is er achtergrondinformatie beschikbaar over de geschiedenis en het ontwerp van de buurt. Daarnaast wordt de WijkWijzer gemaakt met een voorziene maximale duur van 15

minuten. De vragen worden zo open en neutraal mogelijk geformuleerd, zodat het antwoord van respondenten niet in een bepaalde richting wordt gestuurd, maar juist de oprechte mening van de respondent reflecteren. Ten slotte wordt de formulering van de vragen gecontroleerd op vaag taalgebruik en een B1 taalniveau, zodat de survey voor de meeste mensen goed te begrijpen is.

De WijkWijzer is in het onderzoeksgebied verspreid via brieven, flyers en sociale media (zie Bijlage 1 voor de flyer). Respondenten konden de enquête invullen tussen 5 en 15 mei, 2025.

Figuur 2.3: Een selectie van screenshots van de WijkWijzer. Elk hoofdstuk begint met een tekstje met informatie over de buurt en de locatie waar men naartoe moet lopen.

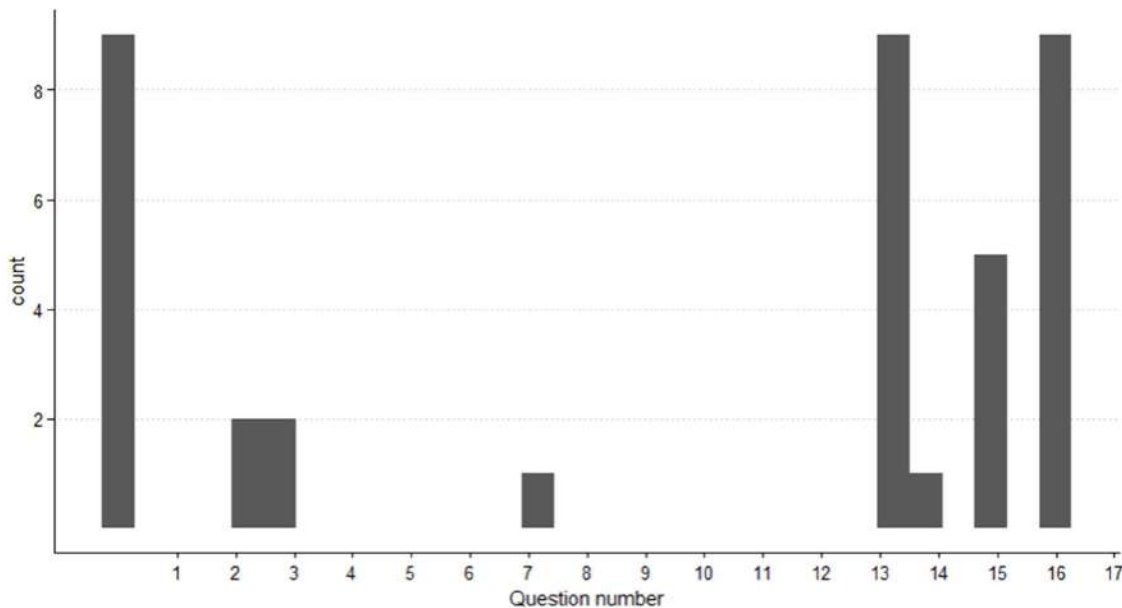
Analyse

De resultaten van de WijkWijzer hebben twee vormen: antwoorden op open en gesloten vragen. De analyse van de gesloten vragen en antwoorden zijn hetzelfde als bij een ‘traditionele’ enquête. De resultaten worden per vraag en schaalniveau geaggregeerd en geanalyseerd. Bij de gesloten vragen is er ook de mogelijkheid voor respondenten om een eigen antwoord in te vullen wanneer de gewenste optie niet in de vooraf vastgestelde keuzes staat. Deze inzendingen worden apart beoordeeld.

Voor de kwalitatieve analyse worden de sub-attributen in de antwoorden geanalyseerd om de belangrijkste attributen te identificeren die de waardering van respondenten het meest beïnvloeden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen een ‘meerderheidsvisie’—attributen die door relatief veel respondenten worden genoemd—en een ‘minderheidsvisie’—attributen die door slechts enkele respondenten worden benoemd, maar die een afwijkend perspectief bieden. Deze attributen zijn opgenomen in deze datasheet, waarna uiteindelijk drie ‘buurticonen’ van de Diagoonwoningen worden geformuleerd. In de selectie van buurticonen zijn verschillende attributen gecombineerd en de selectie is niet zuiver kwantitatief. Het zijn thema’s die vaak naar voren komen in de antwoorden en tegelijkertijd kenmerkende attributen van de Diagoonwoningen vormen. Op deze manier beoogt dit rapport een samenhangend beeld te schetsen van hoe respondenten de erfgoedattributen in de Diagoonwoningen zien.

3. Respondenten

Van de 38 mensen die de enquête hebben geopend, hebben 29 ten minste één vraag beantwoord. Van deze 29 respondenten voltooiden 15 de volledige enquête, terwijl 14 mensen eerder stopten (Figuur 3.1). De onderstaande figuur toont de laatst-beantwoorde vraag van respondenten. De meeste mensen zijn ofwel niet begonnen met de enquête en stopten bij vraag 0, of ze voltooiden de complete enquête en stopten bij vraag 15 of 16 (vraag 16 is optioneel). Veel mensen haakten af bij vraag 13: 'Welke aanpassingen zijn er aan uw woning gemaakt?'. In totaal zijn er 233 'quotes' als antwoorden op de open vragen ingezonden.

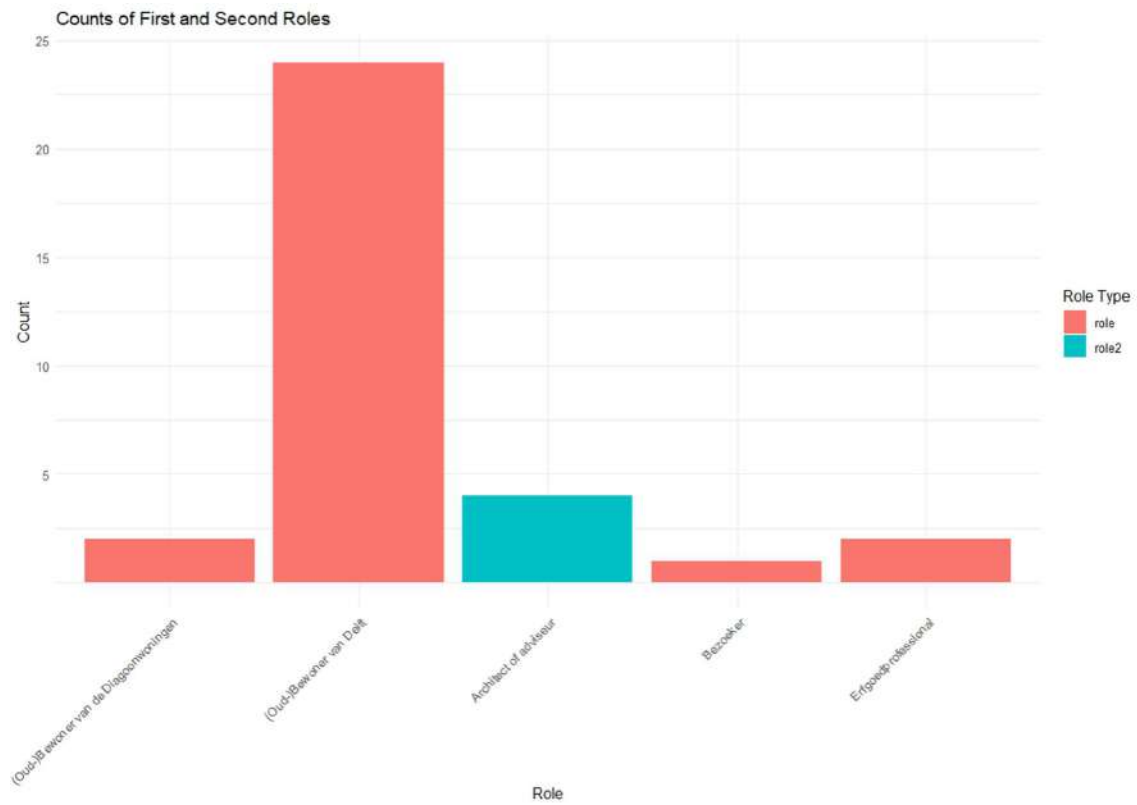
Figuur 3.1: Het aantal respondenten (y-as) per laatst-beantwoorde vraag (x-as)

Gemiddeld deden respondenten er ca. 27 minuten over om de enquête te voltooien. De snelste respondent deed er 2 minuten over. De langzaamste respondent had maar liefst 70 minuten nodig om de enquête te voltooien. Deze laatste waarde lijkt een foutieve meting te zijn, aangezien deze ver van de andere tijden afligt.

Een nadeel van de het digitaal uitzetten van de WijkWijzer is dat het niet controleerbaar is of respondenten daadwerkelijk de wandeling door de buurt hebben gemaakt tijdens het beantwoorden van de vragen. De snelheid waarmee sommige respondenten de vragenlijst hebben voltooid, suggereert dat niet iedereen de wandeling heeft uitgevoerd. Anderzijds is het wandelen voor bewoners die de wijk zeer goed kennen niet essentieel voor het goed beantwoorden van de vragen.

Rollen

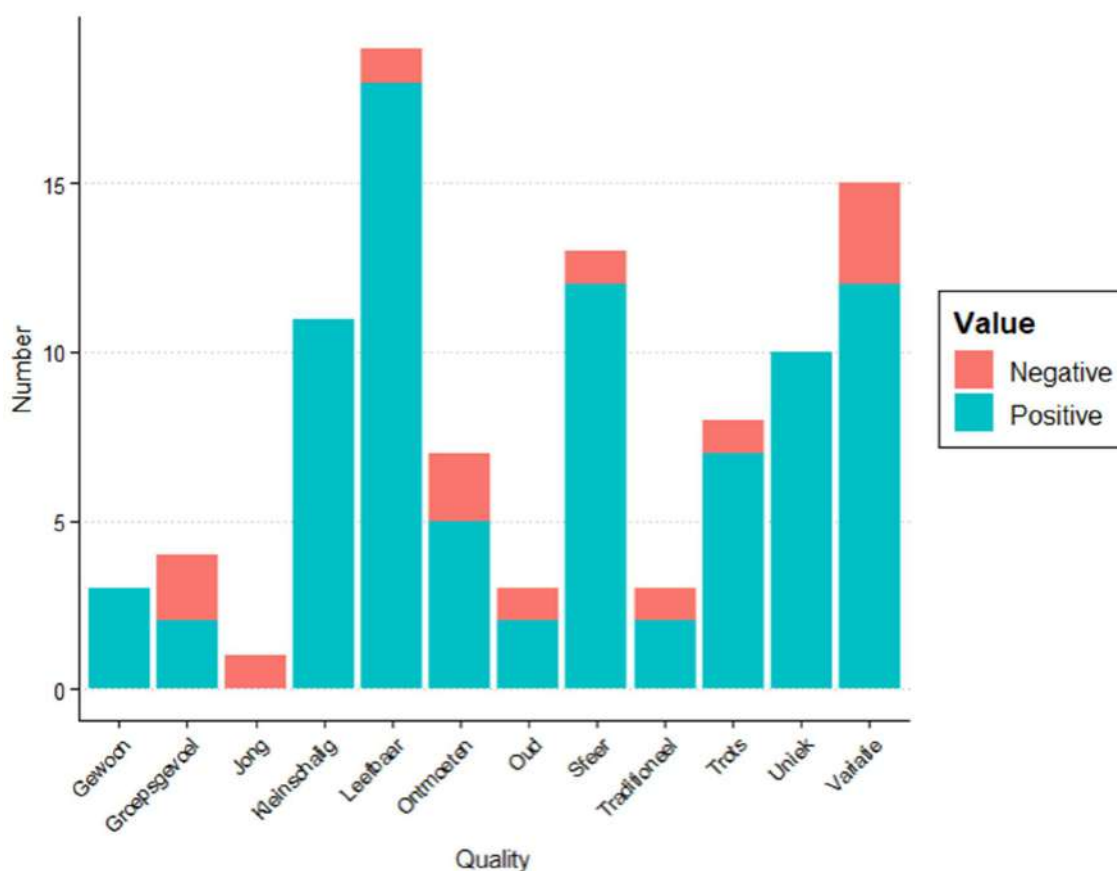
In lijn met onze verwachtingen is 'bewoner van Delft' de meest voorkomende rol (Figuur 3.2). Omdat de Diagoonwoningen uit slechts 8 woningen bestaan, is het aantal respondenten dat zelf in de woning woont gering. Het aantal mensen dat zichzelf omschrijft als professional op het gebied van erfgoed, de gebouwde omgeving of architectuur is beperkt, wat erop wijst dat de meeste mensen die de enquête invulden geen professionele relatie met deze wijk hebben, maar gebruiker zijn.

Figuur 3.2: Aantal respondenten per rol. Respondenten konden maximaal twee rollen aangeven. De rode staafdiagrammen laten de primaire rol zien, de blauwe staafdiagrammen de secundaire rol.

4. Diagoonwoningen - De buurt

Dit hoofdstuk bevat de resultaten op het schaalniveau van de buurt, Buitenhof. De antwoorden op de gesloten vraag zijn weergegeven in de onderstaande grafiek (Figuur 4.1) en Tabel 4.1. Deze tonen de antwoorden op de eerste vraag: ‘Welke woorden passen bij de goede en slechte kanten van Buitenhof?’, waarbij Tabel 4.1 de ingezonden antwoorden van de respondenten bevat. De antwoorden op de open vragen ‘Wat is jouw favoriete plek in Buitenhof?’ en ‘Welke veranderingen in de buurt zijn jou opgevallen sinds je hier kwam wonen?’ zijn respectievelijk weergegeven in Tabel 4.2 en 4.3. Deze antwoorden zijn samengevoegd tot thema’s die vaak voorkomen (meerderheidsvisie) of die juist een afwijkende visie laten zien (minderheidsvisie). Deze thema’s zijn samengesteld uit sub-attributen die direct in de open antwoorden zijn genoemd. Deze zijn verder gecategoriseerd aan de hand van de relevante attribuutcategorieën en voorzien van een exemplarische quote ter ondersteuning.

Figuur 4.1: Hoeveelheid en waardering van antwoordopties op de vraag: Welke woorden passen bij de goede en slechte kanten van Buitenhof?

Tabel 4.1: Eigen inzendingen door respondenten bij de vraag.

Positief	Negatief
Beautiful	Blikjes
Groot opgezet	Deplorabele staat van de omgeving
Natuur (2x)	Dichtbij onrustig Buitenhof
Potentiële kwaliteiten van de stedenbouwkundige aanleg	Donker (2x)

Potentiële kwaliteiten van groen en water	Fatbikes
Prettig om te wandelen	Grensgebied
Ruimte	Inbraakgevoelig
Schelpjes (2x)	Ongenodigde gasten
Uitlaatgebied	Rommelig (in de tuinen/balkons)
Vertrouwd (2x)	Rommelig
Volgroeide bomen	Slecht onderhouden
Wandelgebied	Uniformiteit
	Zwervers (2x)

Tabel 4.2: Attributen en sub-attributen uit de open antwoorden op de vraag: Wat is jouw favoriete plek in de Koepeltjesbuurt?

Attribuut	Sub-attribuut	Attribuutcategorie	Quote
<i>Meerderheidsvisie</i>			
Park	Bloemen, (volwassen) bomen, biedt privacy voor de huizen, biedt mooi uitzicht vanuit de huizen, landschapspark, vogels, park tussen Gebbenlaan en Van Hasseltweg, plantsoen langs singel, wandelpaden	Locatie Object Infrastructuur	“De aaneenrijging van parkjes, als groene parels aan een ketting. Dit maakt de wijk echt uniek. Je kan de wijk grotendeels doorkruisen via parkjes en vrijliggende wandelpaden zonder door een woonstraat te hoeven lopen.”
<i>Minderheidsvisie</i>			
Eigen tuin	Privé, groen, rust	Locatie Comfort	“Mijn eigen achtertuin en voortuin. Lekker groot en groen. Ik hoor de stilte, de wind waaien door de bomen en de vogels.”

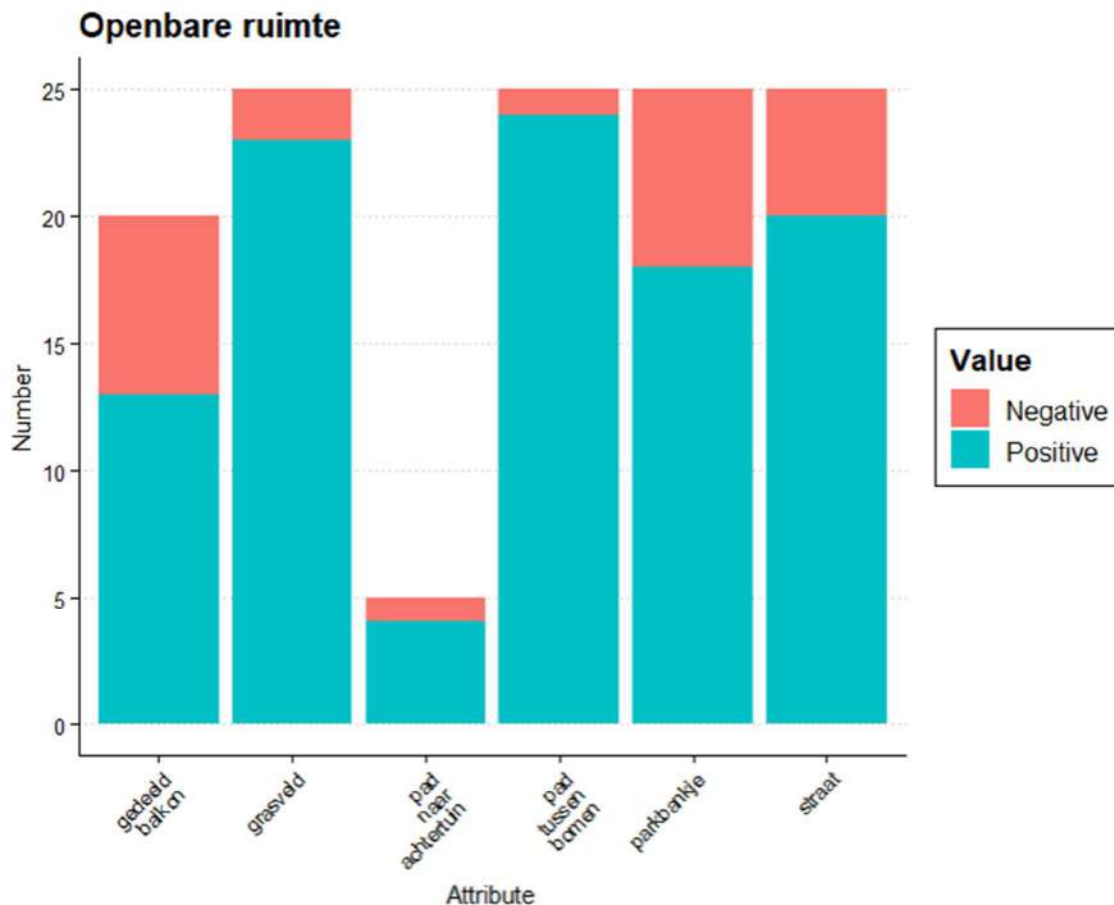
Tabel 4.3: Attributen en sub-attributen uit de open antwoorden op de vraag naar veranderingen in de buurt.

Attribuut	Sub-attribuut	Attribuutcategorie	Quote
<i>Meerderheidsvisie</i>			
Herinrichting park	Opgeknapt, verslechterd, verleggen wandelpaden, bomen gekapt, aanleg wadi's, verdwijnen (voetbal)velden	Locatie Infrastructuur Activiteit	“Park is aangepast, maar minder prettig als het daarvoor was. Veel onkruid en kan zichzelf niet afwateren. Ondiepe stukken gemaakt waar eerst gevoetbald kon worden.” “De paden zijn aangepast, water loopt (meestal) beter weg, bomen en struiken en gras worden verzorgd, oude boomstammen zijn neergelegd en passen goed in het beeld.”

Nieuwe bewoners	Meer auto's, verjonging, studenten	Collectivity	"Ander type bewoner in huurhuizen. Meer auto's."
<i>Minderheidsvisie</i>			
Schuttingen	Toename schuttingen, rondom huizen en tuinen, gesloten sfeer	Ruimte Object	"De tuinen van huizen er om de Diagoonwoningen heen krijgen steeds meer schuttingen, waardoor er een gesloten sfeer ontstaat."

5. Het groen en de straat – de openbare ruimte

Dit hoofdstuk bevat de resultaten op het schaalniveau van de openbare ruimte. De antwoorden op de gesloten vraag zijn weergegeven in de onderstaande grafiek (Figuur 5.1). Deze tonen de antwoorden op de vraag: 'Wat vind je van deze dingen in de openbare ruimte?'. De eerste en derde optie zijn op een later moment uit de enquête gehaald en toegevoegd, respectievelijk. Daarom wijkt het totaal aantal antwoorden daar af. De antwoorden op de open vraag 'Waarvoor is de openbare ruimte voor jou het belangrijkste?' is weergegeven in Tabel 5.1. Deze antwoorden zijn samengevoegd tot thema's die vaak voorkomen (meerderheidsvisie) of die juist een afwijkende visie laten zien (minderheidsvisie). Deze thema's zijn samengesteld uit sub-attributen die direct in de open antwoorden zijn genoemd. Deze zijn verder gecategoriseerd aan de hand van de relevante attribuutcategorieën en voorzien van een exemplarische quote ter ondersteuning.

Figuur 5.1: Antwoorden op de swipe vraag: Wat vind je van deze dingen in de openbare ruimte?

Figuur 5.2: Bijdrage van respondent met het bijschrift: "I find it calming to go on walks in the nature park. The nature park makes living here feel like a dream."

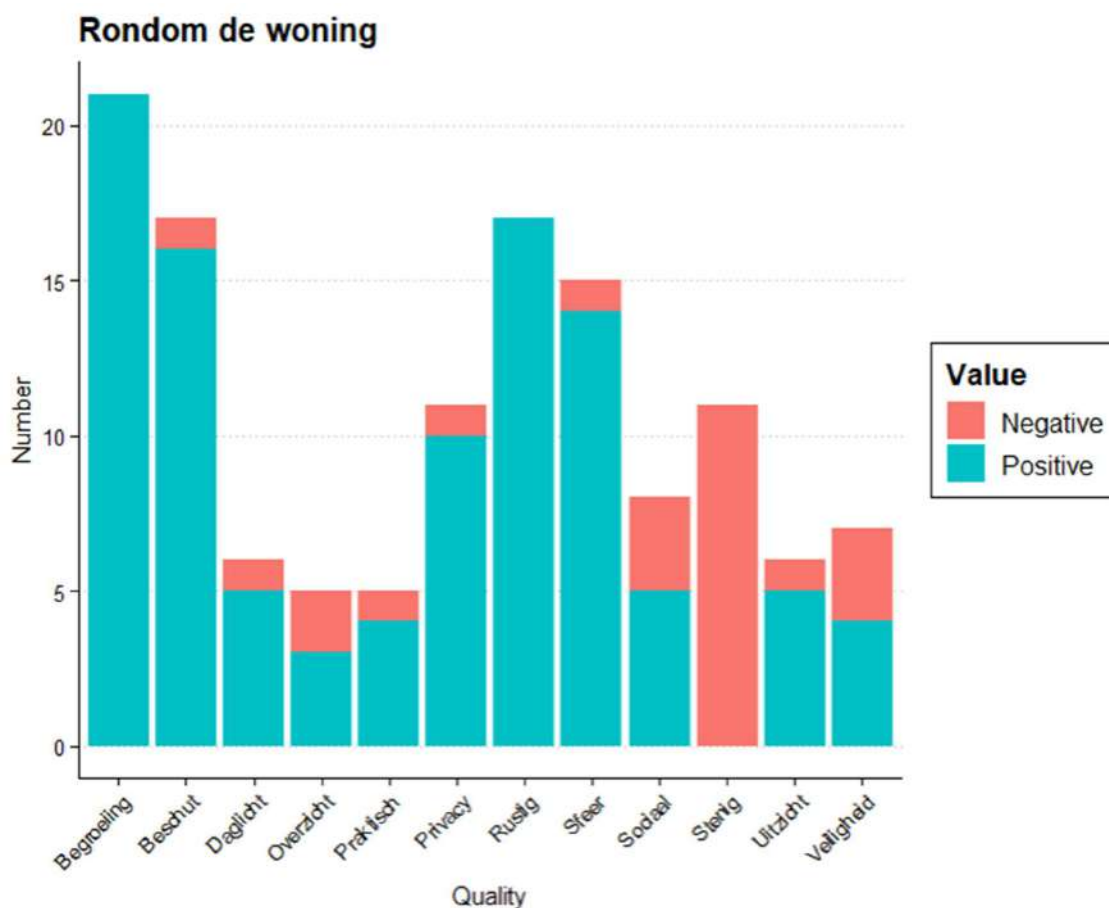
Tabel 5.1: Attributen en sub-attributen op het schaalniveau van de openbare ruimte.

Attributen	Sub-attributen	Attribuut categorie	Quote
<i>Meerderheidsvisie</i>			
Een plaats voor natuur	Biodiversiteit, ruimte voor planten, klimaat, contact met natuur	Activiteit Comfort	“Dat er plek is en deze wordt gehouden voor de flora en fauna.” “Deze groene collectieve ruimte is waardevol in ecologisch opzicht.”
Wandelen	Hond uitlaten, netwerk van wandelpaden	Activiteit Infrastructuur	“Om te ontspannen in de buurt waar ik woon, de hond uitlaten, even de benen strekken (korte wandeling), start en eind van lange wandeling in het groen, park sluit aan op overige paden waardoor je in deze buurt vrijwel overal in het groen (niet langs wegen) kunt blijven lopen.”
Spelen	Speelplaats voor kinderen	Activiteit Collectiviteit	“Plaats om elkaar te ontmoeten, te wandelen, te genieten van de natuur en de vogels, voor kinderen om te spelen. Waar sneller en langzaam verkeer goed samengaan.”
Buiten zijn	Genieten, ontspannen,	Activiteit Comfort	“Om voor iedereen een plek te bieden om buiten te zijn.”

	zintuigen prikkelen, picknicken		
Rust	Ruimte creëren tussen bewoners, privacy	Ruimte Comfort	“Er verdwijnt te veel natuur. Er moet zoveel mogelijk groen blijven. Maar vooral omdat het de buffer tussen studenten complex en rustige woonwijk is.” “Ruimte tussen huizen, mensen en dingen. Zorgt voor een zekere afstand en daarmee voor privacy.”
<i>Minderheidsvisie</i>			
Groene uitstraling	Groene sfeer, esthetische waarde	Verschijsning	“Groene en rustige uitstraling.”
Ontmoeten	Bewoners ontmoeten	Collectiviteit Activiteit	“Buiten zijn, wandelen spelen voor de kinderen, burens ontmoeten.”

6. Rondom de woning – Publiek en privé

Dit hoofdstuk bevat de resultaten op het schaalniveau van de ruimte rond de woning en de entree. De antwoorden op de gesloten vragen zijn weergegeven in de onderstaande grafieken (Figuur 6.1 en 6.2) en Tabel 6.1. Deze tonen de antwoorden op de vragen ‘Wat vind je goed of slecht aan de ruimte rond de woningen?’ (waarbij Tabel 6.1 de ingezonden antwoorden van de respondenten bevat) en ‘Wat vind je van deze dingen rondom de woningen?’. De antwoorden op de open vraag ‘Wat valt je het meest op aan de ruimte rond de woningen?’ zijn weergegeven in Tabel 6.2. Deze antwoorden zijn samengevoegd tot thema’s die vaak voorkomen (meerderheidsvisie) of die juist een afwijkende visie laten zien (minderheidsvisie). Deze thema’s zijn samengesteld uit sub-attributen die direct in de open antwoorden zijn genoemd. Deze zijn verder gecategoriseerd aan de hand van de relevante attribuutcategorieën en voorzien van een exemplarische quote ter ondersteuning.

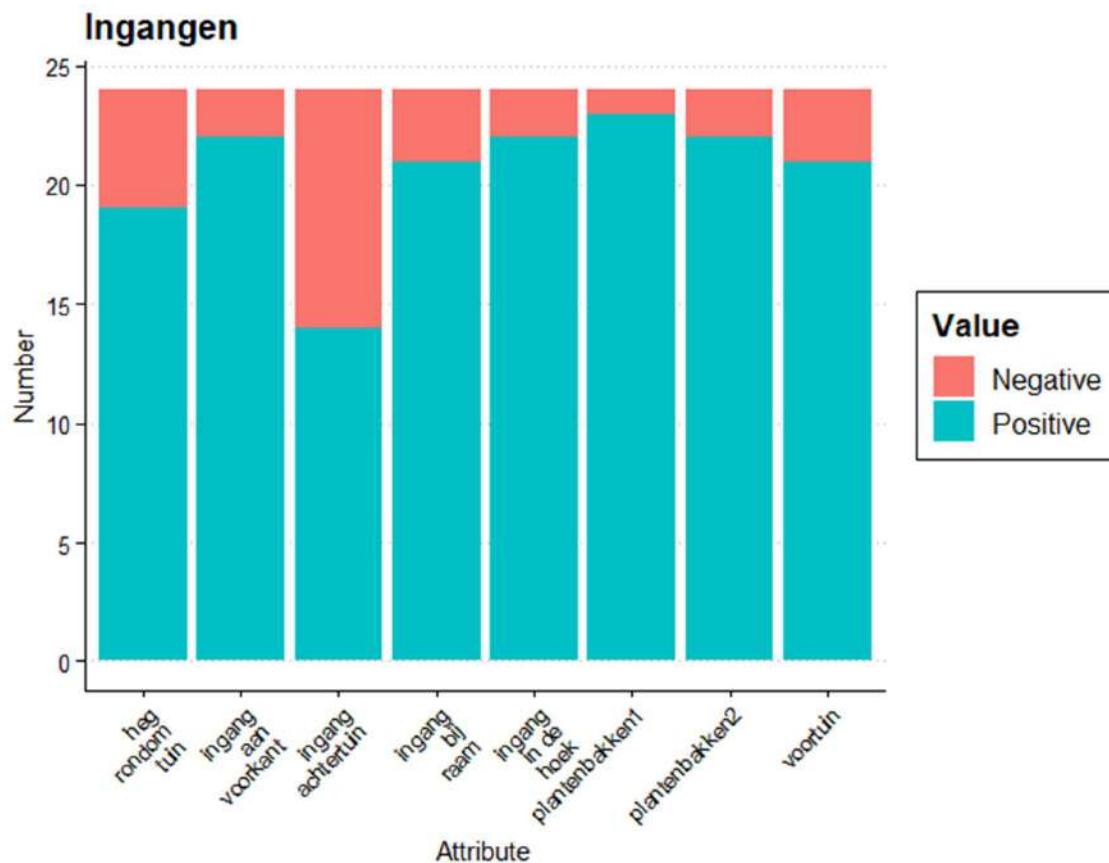

Figuur 6.1: Hoeveelheid en waardering van antwoordopties op de vraag: Wat vind je goed of slecht aan de ruimte rondom de woningen?

Tabel **Error! No text of specified style in document.** 6.1: Eigen inzendingen door respondenten bij de vraag.

Positief	Negatief
Anders	Afschrikkend
Architectuur	Benauwend
Groen	Gebrek aan collectieve zorg en verantwoordelijkheid voor de directe omgeving

Ontwerp	Krap
Open	Verzakt straatwerk
Uniform en toch divers	

Figuur 6.2: Antwoorden op de swipe vraag: Wat vind je van deze dingen rondom de woningen?

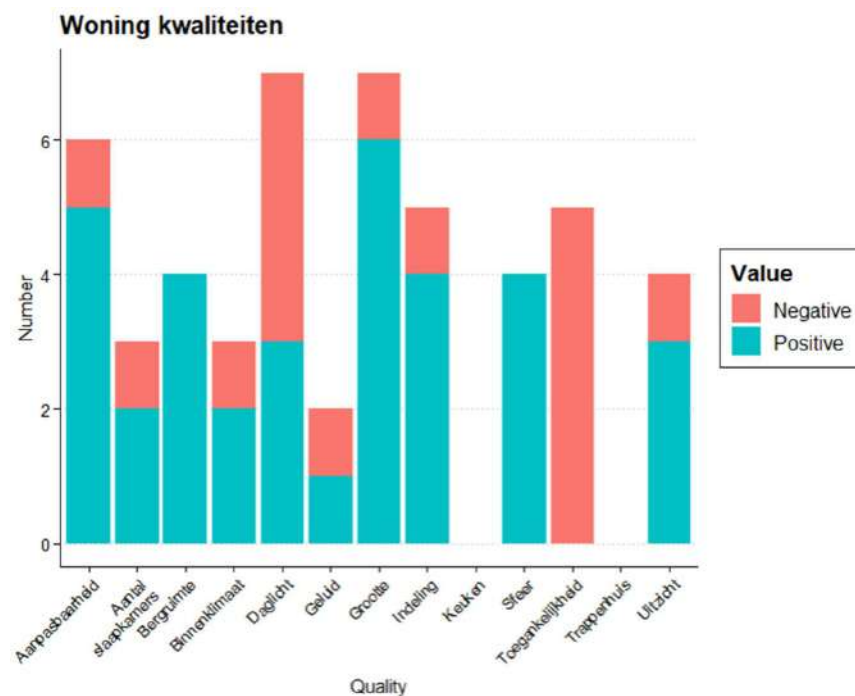
Tabel 6.2: Attributen en sub-attributen op het schaalniveau van de ingangen in de antwoorden op de vraag ‘Wat valt je het meest op aan de ruimte rond de woningen?’.

Attributen	Sub-attributen	Attribuut categorie	Quote
Meerderheidsvisie			
Groen	Veel groen, groene oase	Verschiijning Object	“Het is groener dan menig gedeelte van Delft.”
Afgeschermd	Geïndividualiseerd, privacy, erfafscheidingen, weinig connectie met de straat, weinig openheid	Ruimte Infrastructuur Identiteit	“De private ruimten zijn nu wel erg geïndividualiseerd door alle erfscheidingen. Minder en lagere scheidingen zou meer sociale samenhang kunnen geven, meer collectiviteit.” “Erg naar binnen gekeerd, weinig connectie met omgeving en de straat.”
Minderheidsvisie			
Eigen invulling	Eigen invulling van ruimte door bewoners	Identiteit	“Iedere bewoner kan het op zijn eigen manier invullen.”

			“Eigen invulling maar wel met gevoel voor een gemeenschappelijke stijl.”
Overloop openbaar-privé	Speels, ontspannen, woonerf, verwarrend	Ruimte Infrastructuur	“De privéruimte loopt ongemerkt over in de openbare ruimte, er is ook veel groen. Dit geeft mij een vrij gevoel.” “Het loopt in elkaar over. Je weet niet goed welk deel bij welk huis het hoort. Vooral bij de schakel vanuit het park om de huizen heen naar de andere kant van de straat. Het geeft niet het traditionele straatbeeld zoals nieuwbouw wijken. Minder standaard en dat geeft een ontspannen sfeer.” “De speelsheid. Nieuwe pakketbezorgers raken compleet in de war.”
Stenig	Veel steen, tegels	Verschijsing Object	“De bewoners lijken gesteld te zijn op steen i.p.v. op groen. Tegels en plantenbakken in de tuin. Resultaat meer wateroverlast.”

7. De woning – Gebruikersperspectief

Dit hoofdstuk bevat de resultaten op het schaalniveau van de woning. Deze vragen zijn specifiek gesteld aan (ex-)bewoners van de Diagoonwoningen. Omdat het aantal Diagoonwoningen beperkt is, zijn het aantal respondenten ook gering. De antwoorden op de gesloten vraag zijn weergegeven in de onderstaande grafiek (Figuur 7.1) en Tabel 7.1. Deze tonen de antwoorden op de vraag ‘Wat vind je goed of slecht aan de woning?’. Bij deze vraag waren geen ingezonden antwoorden. De antwoorden op de open vragen ‘Wat is jouw favoriete plek in de woning?’ en ‘Welke aanpassingen zijn er aan uw woning gemaakt?’ zijn respectievelijk weergegeven in Tabel 7.1 en 7.2. Deze antwoorden zijn samengevoegd tot thema’s die vaak voorkomen (meerderheidsvisie) of die juist een afwijkende visie laten zien (minderheidsvisie). Deze thema’s zijn samengesteld uit sub-attributen die direct in de open antwoorden zijn genoemd. Deze zijn verder gecategoriseerd aan de hand van de relevante attribuutcategorieën en voorzien van een exemplarische quote ter ondersteuning.

Figuur 7.1: Hoeveelheid en waardering van de antwoorden op de vraag: Wat vind je goed of slecht aan de woning?

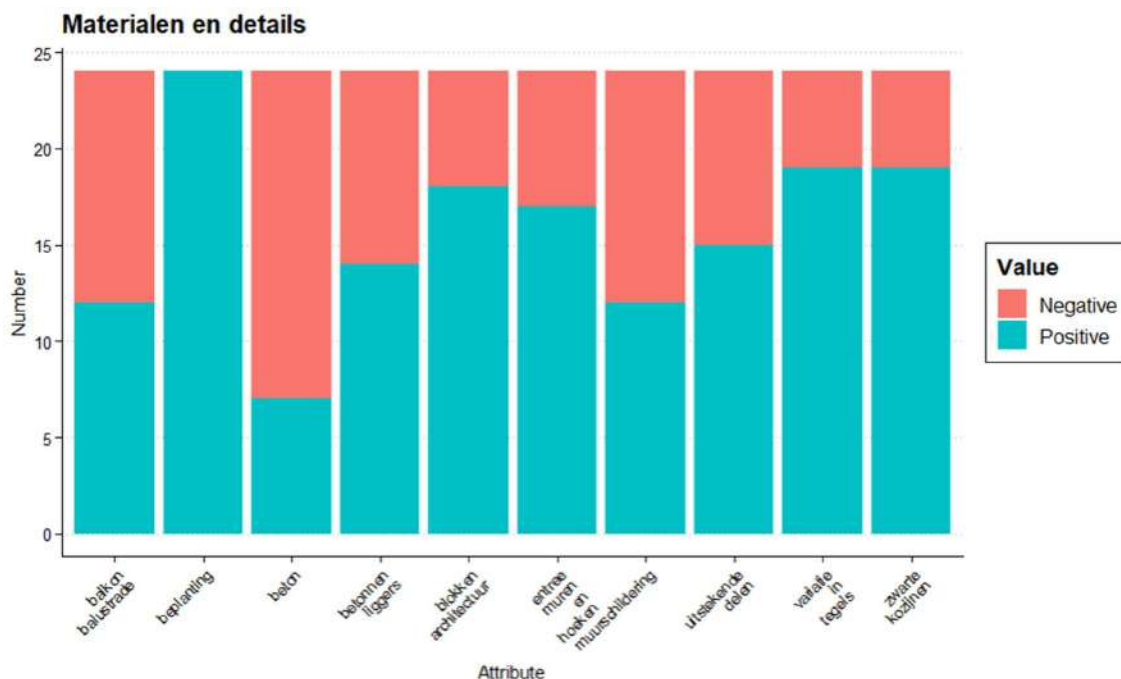
Tabel 7.1: Attributen en sub-attributen op het schaalniveau van de woning voor de vraag ‘Wat is jouw favoriete plek in de woning?’

Attribuut	Sub-attribuut	Attribuut categorie	Quote
Meerderheidsvisie			
Zichtlijnen	Doorkijkjes, vanaf de 1 ^e verdieping, vanaf het midden van het huis, omlijst door zwarte raamkozijnen	Ruimte	“In het midden, met zicht over de verschillende ruimtes.” “Ruimte op de eerste verdieping, waarbij je uitkijkt op het groen, omlijst door een zwart kader. Dat heeft een hoog National Geographic gehalte.”

			"Alle doorkijkjes"
Gehele huis		Locatie Identiteit	"Het hele huis is één grote huiskamer, dus hele huis is favoriete plek (mits er geen kamers zijn gemaakt)." "Dat is het m nou juist. Je hoeft geen favoriete plek te hebben. De woningen hebben veel ruimtes en plekken die je als bewoner een eigen karakter kan geven. Dat is uniek aan deze woningen."

8. Materialen – Materiaalgebruik en details

Dit hoofdstuk bevat de resultaten op het schaalniveau van de materialen en detaillering. De antwoorden op de gesloten vraag zijn weergegeven in de onderstaande grafiek (Figuur 8.1). Deze toont de antwoorden op de vraag ‘Welke materialen en details vind je mooi of lelijk?’. De antwoorden op de open vraag ‘Welk materiaal of detail vind jij het meest herkenbaar voor de Diagoonwoningen?’ zijn weergegeven in Tabel 6.2. Deze antwoorden zijn samengevoegd tot thema’s die vaak voorkomen (meerderheidsvisie) of die juist een afwijkende visie laten zien (minderheidsvisie). Deze thema’s zijn samengesteld uit sub-attributen die direct in de open antwoorden zijn genoemd. Deze zijn verder gecategoriseerd aan de hand van de relevante attribuutcategorieën en voorzien van een exemplarische quote ter ondersteuning.

Figuur 8.1: Antwoorden op de swipe vraag: Welke materialen en details vind je mooi of lelijk?

Tabel 8.1: Attributen en sub-attributen op het schaalniveau van de materialen in de antwoorden op de vraag: Welk materiaal of detail vind jij het meest herkenbaar voor de Koepeltjesbuurt?

Attributen	Sub-attributen	Attribuutcategorie	Quote
Meerderheidsvisie			
B2 blokken	Beton, grijze betonblokken, saai, vies	Object Verschijning	“De saaie beton bakstenen, uitstraling erg smaak gevoelig.” “Het beton, al mag dat op sommige plekken wel worden schoongemaakt.”
Kubistisch	Hoekig, rechte vormen, hokkerig	Verschijning Ruimte	“Blokbouw, vind ik wat hokkerig.” “De hoekige betonnen bouwstijl.”
Minderheidsvisie			
Vormcompositie	Vormenspel, dynamisch, combinatie van vlakken en	Verschijning Ruimte	“Het vormenspel van metselwerk, liggers, kozijnen, raamverdeling, open en gesloten vormen.”

	volumes, variatie, meerdere toepassingen van dezelfde stijl		
Zwarte raamkozijne n		Object	“Beton, zwarte kozijnen, hoekig.”

9. Synthese: Buurticonen van de Diagoonwoningen

Natuurlijke routes

Buitenhof wordt gekenmerkt door een samenhangend stelsel van parken, groenstroken en wandelpaden dat als een netwerk door de wijk slingert. De groenvoorziening en de mogelijkheid om door aaneengesloten groen van A naar B te verplaatsen wordt breed gewaardeerd onder respondenten (“De aaneenrijging van parkjes, als groene parels aan een ketting. Dit maakt de wijk echt uniek. Je kan de wijk grotendeels doorkruisen via parkjes en vrijliggende wandelpaden zonder door een woonstraat te hoeven lopen.”). Dit netwerk nodigt uit tot wandelen, buitenspelen en ontmoeten. Daarnaast wordt, in tegenstelling tot eerder onderzochte wijken, door respondenten ook veel waarde gehecht aan het bieden van ruimte aan de natuur en biodiversiteit. Bewoners waarderen deze groene infrastructuur als een verblijfsplek, maar ook voor de privacy die het biedt aan de bewoners (“Er verdwijnt te veel natuur. Er moet zoveel mogelijk groen blijven. Maar vooral omdat het de buffer tussen studenten complex en rustige woonwijk is.”). Tegelijkertijd wordt de afname van groen en de herinrichting van het park als een bedreiging gezien. Met name over deze laatste zijn de meningen onder respondenten verdeeld over het succes hiervan.

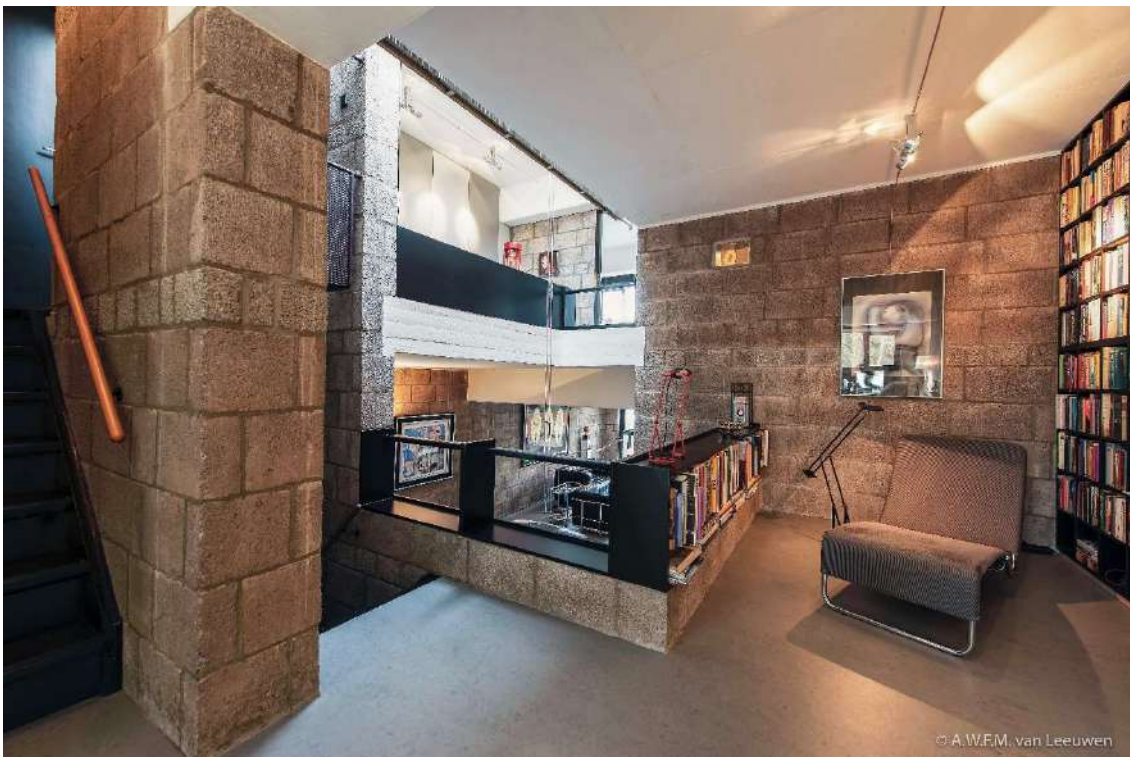

Figuur 9.1: Ingezonden foto van een respondent van de groenstructuur in Buitenhof: “I find it calming to go on walks in the nature park. The nature park makes living here feel like a dream.”

Uniek en omstreden

De Diagoonwoningen zelf vormen een controversieel buurticoon binnen de wijk. Onder de respondenten lopen de meningen sterk uiteen. Sommige respondenten zijn een uitgesproken bewonderaar, anderen vinden de woningen niet aantrekkelijk. Deze

tweedeling maken de Diagoonwoningen tot een spraakmakend element in de buurt, waar men verschillend denkt over de niet-traditionele vormgeving. Bewonderaars waarderen het experimentele ontwerp en de uitstraling van de woningen (“Ik vind de woningen stuk voor stuk uniek. Je moet van dit soort woningen houden. Ik vind het leuke huizen.”; “Ze zijn uniek en passen goed in dit deel van Delft en bij het park. Ik geniet vaak van de voorgevels als ik daar wandel.”). Andere respondenten omschrijven de woningen als vreemd, afgesloten, onpraktisch en onaantrekkelijk (“Eerlijk gezegd is het geen praktische woning.”; “Als buurtbewoner kijk ik al meer dan 20 jaar op deze huizen uit en verwonder me er al net zolang over hoe lelijk en ontoegankelijk deze woningen er van buiten uit zien, en toch nog steeds bezoekers trekken.”). Wel lijkt er overeenstemming te zijn over de uniciteit van de woningen (“Een bijzonder en uniek stukje Delft.”; “Ik vind het gaaf dat het experimentele woningen zijn. Als je nooit wat probeert, dan ontdek je ook nooit wat nieuws.”)

Figuur 9.3: Interieur van de Diagoonwoningen. Bron: A.W.F.M. Van Leeuwen, Stadsarchief Delft.

Blokkig

Ten slotte is een laatste buurticoon van de Diagoonwoningen hun uitgesproken blokkige vormgeving. De architectuur wordt gekenmerkt door het gebruik van B2-betonblokken, hoekige vormen en verspringende volumes. Deze vormtaal roept wederom gemengde reacties op. Sommige respondenten vinden de woningen saai of grijs, waarbij de dominante B2-betonblokken een stenige uitstraling geven (“Het zijn geen mooi uitziende woningen. Het lijken eerder blokken beton. Of er nou een architect achter zit of niet. Het is niet mijn modelwoning”; “Ik begrijp de gedachten van de architect, maar ik vind het

geen mooie woningen aan binnen- en buitenzijde. Het grijze beton maakt het grauw.”). Weer anderen vinden het hoekige karakter te sterk aanwezig (“Blokbouw, vind ik wat hokkerig.”).

Tegelijkertijd is er een groep bewoners die juist de vormcompositie waardeert. Zij wijzen op het spel van volumes, de raamverdelingen met zwarte kozijnen en de verspringende vlakken die zorgen voor een speelse compositie (“Het vormenspel van metselwerk, liggers, kozijnen, raamverdeling, open en gesloten vormen.”). Anderen waarderen juist expliciet de uitstraling van het beton (“Ik hou enorm van dit type bouwstijl, bijna brutalistisch.”). De combinatie van het materiaalgebruik en de vormrijkdom wordt door hen gezien als een kenmerkend en onderscheidend detail van de Diagoonwoningen (“Je moet van dit soort woningen houden. Ik vind het leuke huizen. Omgeving geeft vaak aan dat ze het grijze beton huizen vinden en het saai en lelijk vinden. Ik vind het anders dan regulier, zo leuk!”).

Figuur 9.3: Het gebruik van B2-betonblokken, geometrische vormen en vierkante volumes geven de woningen een 'blokkige' uitstraling (1990). Bron: Ton Kerklaan, Stadsarchief Delft.

Literatuur

- Barzilay, M., Ferwerda, R., & Blom, A. (2018). *Predicaat experimentele woningbouw 1968–1980*. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Fairclough, G. (2009). New heritage frontiers. In: *Heritage and Beyond*. Council of Europe Publishing.
- Howard, P. (2003). *Heritage: management, interpretation, identity*. A&C Black.
- Rea, L. M., & Parker, R. A. (2014). *Designing and conducting survey research: A comprehensive guide*. John Wiley & Sons.
- Spoormans, L. G. K. (2023). Everyday Heritage: Identifying attributes of 1965-1985 residential neighbourhoods by involved stakeholders. [Dissertation (TU Delft), Delft University of Technology]. A+BE | Architecture and the Built Environment. <https://doi.org/10.7480/abe.2023.21>
- Veldpaus, L. (2015). *Historic urban landscapes: framing the integration of urban and heritage planning in multilevel governance*. [PhD Thesis (Research TU/e / Graduation TU/e), Built Environment]. Technische Universiteit Eindhoven.